

de, aviser, Folketingstidende og interviews). Ganske vist kan det undre, at Knud Tholstrup – én af partiets hovedpersoner i den behandlede periode – ikke er blevet interviewet. Ligeledes er det et plus, at undersøgelsen indplaceres i en forskningssammenhæng, og at den er metodisk solid. Det er endelig en styrke, at alt søges forklaret, og at forklaringerne er velunderbyggede og rimelige.

Til bogens negative sider hører, at der savnes større systematik og klarhed i flere af analyserne. Selv om forklaringerne er rimelige, forekommer de undertiden lovlig forsigtige og traditionelle. Således efterlyses også større dristighed og flere nye synspunkter/tolkninger. Ud over disse generelle svagheder skæmmes bogen af forstyrrende tryk- og sprogfejl, inkonsekvens i orddeling og tegnsætning, ligesom de tætte sider – der er ca. 1/3 mere på hver side end normalt – ikke er læservenlige.

Bogen er trods svagheder et værdifuldt bidrag til R's historie.

Peter Sørensén

Peter Nordendorf Olson: *Fredspolitisk Folkeparti. Et pacifistisk forsøg på opnåelse af folketingsrepræsentation.* (Odense Universitetsforlag, 1985). 86 s., 97,60 kr.

Bogen om Fredspolitisk Folkeparti (FF) – et ikke-socialistisk pacifistisk parti – er et forkortet speciale, der er et led i den glimrende serie af småpartistudier fra Historisk Institut ved Odense Universitet.

På grundlag af private arkiver og en række samtaler med de implicerede politikere fra FF skildrer Peter Nordendorf Olson kort og præcist partiets idégrundlag, dets ledende personer (Aage Bertelsen, K. J. Gammelgaard og Sv. O. Christensen m.fl.), partiets van-

skelige tilblivelse i 1963/64 samt dets forsøg på opnåelse af folketingsrepræsentation ved valget i september 1964.

FF opnåede kun 0,3 % af stemmerne eller 9070 stemmer ved 1964-valget, og forfatteren søger især årsagerne i en fejlvurdering af SF, manglende opbakning fra selv partiløse pacifistiske kredse samt et for spinkelt partiprogram (uden indenrigspolitik). Disse rimelige grunde kunne suppleres med partiets mangel på organisationsapparat og især ledere med appel og troværdighed.

Selv om FF ikke opnåede folketingsrepræsentation, fik partiets opstilling ikke desto mindre afgørende betydning. Således var FF's deltagelse i valget ifølge Nordendorf Olsons opfattelse årsag til, at det mangeårige SR regeringsamarbejde blev bragt til ophør. RV havde nemlig forud for valget erklæret, at det ikke ville fortsætte samarbejdet, hvis partiet gik tilbage, eller hvis regeringskoalitionen mistede sit flertal i Folketinget. RV tabte ét mandat, og koalitionen mistede sit flertal i Folketinget. Forfatteren mener, at »FF via sine 9070 stemmer fratog de radikale det mandat, de mistede« (s. 68).

Spørgsmålet er imidlertid, om Nordendorf Olsons tese holder. Der er nok ingen tvivl om, at FF hentede nogle af sine stemmer hos RV, men partiet har også – og vel især – fået stemmer fra Retsforbundet, hvor pacifisterne havde endog særdeles vanskelige kår. Det ville i øvrigt have været relevant med en oplysning om, hvor mange stemmer RV manglede for at have beholdt det »afgørende« mandat. Nordendorf Olsons tese er interessant, men den forekommer noget tvivlsom og er under alle omstændigheder ikke tilstrækkelig sandsynliggjort.

FF fik ifølge forfatteren to andre virkninger. For det første blev valgloven ændret, således at en anmeldelse af

et nyt parti via løsgængere i Folketinget (som i FF's tilfælde) ikke mere fritog et parti for at indsamle det nødvendige antal underskrifter. Den anden – interessante – virkning var, at partiets dannelse var en forløber for det opbrud, der prægede dansk politik i 60'erne og 70'erne, og som nåede højdepunktet med jordskredsvalget i 1973.

Nordendorf Olson har skrevet en lille fin – og perspektivrig bog.

Peter Sørensen

Elisabeth Riber Christensen & John Pedersen: *Bibliografi over dansk-amerikansk udvandrerhistorie. Den danske udvandring til USA fra 1840 til 1920 og den dansk-amerikanske historie til 1983*. Udvandrerarkivets skriftserie: Udvandrerhistoriske studier nr. 1. (Aalborg Universitetsforlag, 1986). xiv + 243 s. Kr. 80,- (medlemspris)/kr. 120,-.

Bibliografien fortegner 2295 titler på bøger, tidsskriftsartikler og specialer om emnet og giver desuden en oversigt over relevante seriepublikationer og vigtige arkiver, museer og biblioteker.

Selve bibliografien er ukommenteret; men udgiverne har haft til hensigt at forsyne alle de selvstændige publikationer med mindst én signatur, der skal give brugeren anvisning på, hvor skriftet findes. Det er egentlig unødvendigt at angive, at danske bøger findes på Statsbiblioteket eller Det kongelige Bibliotek, når der eksisterer tvangsaflevering, men det sparer så et opslag i kartotekerne. I øvrigt er hensigten ikke gennemført; det gælder specielt for specialer, hvor det måske havde været mest nødvendigt at oplyse, hvor de kan findes.

På samme måde må man konstatere, at hensigten med at angive, hvor seriepublikationer findes, og i hvilket omfang, ikke er fulgt konsekvent. Den

afsluttende gennemgang af institutioner skal tjene som indgangsnøgle til vigtige arkivgrupper, og det må siges at være yderst brugervenligt, når man ikke har ønsket at lade henvisninger til arkivalier indgå i den systematiske del.

Indgangsapparatet består af en fyldig indholdsfortegnelse med mange underinddelinger og et forfatterregister, hvor der desværre er sparet for meget på pladsen. Efter forfatterregistret følger en oversigt over benyttede hjælpemidler, hvor *Dansk historisk bibliografi 1943-47* er gledet ud (glemt?), og hvor *Dansk tidsskrift index* ikke har fået skiftet navn til *Dansk artikel index*.

Men det er petitesser; bibliografien står under alle omstændigheder som en grundig og uundværlig bibliografi for alle, der er interesserede i den danske udvandring til USA og dansk-amerikanernes historie.

Tove Elklit

Lykke Andersen og Karen Borglykke: *Bibliografi over danske »Stater« 1913-1981*. (Danmarks Biblioteksskole, 1985). 183 s., 97,60 kr.

Det er efterhånden ikke så få nyttige bibliografier, der er udarbejdet som hovedopgaver af studerende ved Biblioteksskolen; den her foreliggende er yderligere en af de mest spændende. Det er jo således, at næsten ethvert forskningsemne i historie kræver personalhistoriske kilder, og hvem kan f.eks. vide, at Vendsyssel Årbog 1916 har en fortegnelse over vendsysselske skudehandlere?

Bibliografien består af næsten 1.000 numre, og den er bygget op på en overskuelig måde. Foruden en specificeret indholdsfortegnelse har den omfattende registre, der letter arbejdet med den. Denne bog fortjener stor udbredelse.

Ib Gejl